

УДК 378.147:[351.743:796](477)(045)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-2.36>

О. В. Хацяук

заслужений тренер України,
заступник начальника кафедри фізичної підготовки та спорту
Національної академії Національної гвардії України

Д. Ю. Стеценко

викладач кафедри фізичного виховання і спорту
Національного університету міського господарства імені А. Н. Бекетова

Н. В. Борисенко

викладач кафедри фізичного виховання і спорту
Національного університету міського господарства імені А. Н. Бекетова

А. С. Пашуба

викладач кафедри тактики командно-штабного факультету
Національної академії Національної гвардії України

О. В. Кравченко

викладач кафедри фізичної підготовки та спорту
Національної академії Національної гвардії України

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ НАВИЧОК І ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ФОРМ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІМИ ОФІЦЕРАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Статтю присвячено розробці педагогічної моделі (Моделі) формування методичних навичок та практичних умінь в процесі проведення форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами Національної гвардії України в під час вивчення дисципліни «Фізичне виховання та методика фізичної підготовки» («ФВ та МФП»). Недовершеність методичного аспекту фізичного виховання та методики фізичної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах України потребує змін наявної системи навчання. Удосконалення методичної підготовленості курсантів Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ) в системі їх фізичного виховання із використанням новітніх педагогічних моделей є актуальним напрямом наукових досліджень. Для підтвердження ефективності розробленої Моделі проведено педагогічний експеримент, у якому взяли участь курсанти НАНГУ ($n=121$). Досліджуваних курсантів було розподілено на експериментальну групу Ег ($n=61$) та контрольну групу Кг ($n=60$). Курсанти Кг під час педагогічного експерименту використовували традиційну методику удосконалення методичних знань та практичних умінь проведення форм фізичної підготовки, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни «ФВ та МФП» (спеціалізація «Службово-бойове застосування підрозділів НГУ»). Представники Ег додатково використовували запропоновану нами педагогічну модель, яка передбачала відпрацювання тестових завдань із застосуванням прикладної програми «TestYourSelf». Експериментально підтверджено, що акцентоване та систематичне використання прикладної комп'ютерної програми «Test Yourself 2.0», а також навчально-методичних фільмів і спеціалізованих методичних комплексів досліджуваними курсантами Ег сприяло підвищенню рівня їхньої методичної підготовленості (середній бал у досліджуваних Ег наприкінці педагогічного експерименту сягав 4,6%, а у Кг – 4,1%). Порівнюючи показники до та після використання зазначеної Моделі розвитку та удосконалення методичних знань і практичних умінь у процесі проведення форм фізичної підготовки курсантами НАНГУ під час проходження дисципліни «ФВ та МФП», ми встановили, що результати, отримані наприкінці педагогічного експерименту, суттєво підвищилися порівняно із вихідними даними. Ці відмінності загалом достовірні (у Ег $P<0,05$).

Ключові слова: курсанти, майбутні офіцери, методична підготовка, методичні завдання, практична підготовленість, тести, фізична підготовка, фізичне виховання, форми фізичної підготовки.

Постановка проблеми. Трансформація Збройних сил України, системи МВС України та інших силових структур згідно зі стандартами НАТО, бойові дії на Сході України, загострення криміногенної ситуації в країні – усе це вимагає від військо-

вослужбовців та правоохоронців високої професійної підготовленості, яка забезпечує ефективне виконання ними завдань за призначенням.

Високий рівень бойової готовності підрозділів Національної гвардії України (далі – НГУ) забез-

печується процесом професійної підготовки, який організований із урахуванням бойового досвіду, основних дидактичних принципів навчання та вимог сьогодення. З огляду на це пошук сучасних технологій та педагогічних моделей (методик) підготовки військовослужбовців є пріоритетним напрямом наукових досліджень.

Важливою є організація різнопланової та ефективної підготовки майбутніх офіцерів НГУ, які в потім відповідно до своїх посадових обов'язків будуть навчати військовій справі підлеглий особовий склад. Система професійної підготовки в НГУ передбачає вивчення військовослужбовцями (у тому числі й курсантами) різних предметів бойової підготовки, основу яких становить тактична, вогнева та фізична підготовка.

Слід зазначити, що саме фізична підготовленість військовослужбовців забезпечує високий рівень їхньої індивідуальної й професійної компетентності, адже неможливо виконати бойове завдання без значних фізичних зусиль.

Сьогодні офіцерські кадри для лав НГУ готує Національна академія Національної гвардії України (НАНГУ, м. Харків). Кафедра фізичної підготовки та спорту НАНГУ забезпечує фізичний та методичний розвиток майбутніх офіцерів і їхню підготовку до подальшої службово-бойової діяльності. Вивчення дисциплін, закріплених за кафедрою, майбутніми офіцерами НГУ здійснюється відповідно до Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України [1].

У військових частинах НГУ практичні заняття з фізичної підготовки, а також проведення форм фізичної підготовки забезпечується командирами підрозділів і начальником фізичної підготовки і спорту, який, крім цього, надає командирам всіх ланок методичну допомогу за фахом. З огляду на це прослідковується важливість методичної підготовленості командирів підрозділів з фізичної підготовки в організації практичних занять з фізичної підготовки та інших форм фізичної підготовки.

Недовершеність методичного аспекту фізичного виховання та методики фізичної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах України потребує змін наявної системи навчання. Удосконалення методичної підготовленості курсантів НАНГУ в системі їхнього фізичного виховання із використанням новітніх педагогічних моделей є актуальним напрямом наукових досліджень.

Дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка за темою «Професійно-особистісне становлення майбутнього фахівця у вищій школі в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору» (№ 0117U004242), а також відповідно до планів науково-дослідної роботи

і дослідно-конструкторських робіт кафедри фізичної підготовки та спорту НАНГУ, кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету міського господарства імені А.Н. Бекетова (2017–2019 рр.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій у напрямі удосконалення методичної та практичної підготовленості майбутніх офіцерів НГУ (інших силових структур України) в системі фізичної підготовки, анкетування провідних фахівців військової педагогіки, фізичного виховання різних верств населення та результати попередніх наукових досліджень [2–4] (власний педагогічний та бойовий досвід) – усе це підтверджує необхідність постійного удосконалення системи методичної та практичної підготовленості військовослужбовців різних силових структур України.

Питанням удосконалення методичної та практичної підготовленості військовослужбовців НГУ, ЗСУ, правоохоронців МВС України присвячені роботи К.В. Ананченка, В.П. Бізіна, Ю.К. Белошенка, Д.С. Грищенко, В.М. Кирпенка, В.В. Коновалова, С.В. Лещені, Р.І. Любича, А.І. Маракушина, А.Г. Піддубного, Ф.І. Попова, А.В. Турчинова, А.М. Чуха.

Під час моніторингу науково-методичної та спеціальної літератури увагу привернули роботи С.В. Романчука, [5], О.В. Воронцова, [6], А.П. Петрука [7]. У наукових працях зазначених фахівців розкриті питання вирішення проблеми недостатнього рівня методичної підготовленості курсантів командного напрямку підготовки вищих військових навчальних закладів Збройних сил України. Авторами пропонуються програми удосконалення рівня методичної підготовленості курсантів, які частково можливо впровадити в освітній процес майбутніх офіцерів НГУ. Неможливість повного впровадження полягає у відмінностях в завданнях, покладених на НГУ.

Цікавими за своїм змістом та практичним складником є роботи Ван Сюе Маня [8] та А.В. Магльованого [9], у яких розкриті питання особливостей організації процесу фізичної підготовки в іноземних арміях. Автори підкреслюють важливість використання сучасних педагогічних технологій, які підвищують бойову готовність силових структур.

Шляхи та перспективні напрями удосконалення системи підготовки керівників занять з фізичної підготовки із військовослужбовцями різних військово-облікових спеціальностей відображені в роботах С.І. Глазунова [10], С.М. Жембровського [11], С.В. Романчука [12].

Якісний стан сформованості рівня методичної підготовленості з фізичного виховання у курсантів-випускників вищих військових навчальних закладів силових структур України висвітлений в роботах С.В. Номеровського [13] та О.М. Ольхового [14].

Попри значну кількість робіт даного напрямку дослідження, питанням розробки ефективної педагогічної моделі удосконалення методичної та практичної підготовленості майбутніх офіцерів НГУ до проведення форм фізичної підготовки із урахуванням вимог сьогодення та специфіки завдань, покладених на НГУ, вчені не займалися.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є формування методичних навичок та практичних умінь в процесі проведення форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами НГУ (командного напрямку підготовки) під час вивчення дисципліни «Фізичне виховання та методика фізичної підготовки».

Для досягнення мети дослідження планувався вирішити такі завдання:

- провести аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-джерел) у напрямі удосконалення методичної підготовленості військовослужбовців різних силових структур в системі їх бойової та фізичної підготовки;

- дослідити ефективність наявної системи розвитку і удосконалення методичної та практичної підготовленості курсантів НАНГУ під час вивчення дисципліни «Фізичне виховання та методика фізичної підготовки» («ФВ та МФП»);

- апробувати прикладні комп'ютерні програми, навчально-методичні фільми та спеціалізовані методичні комплекси, спрямовані на розвиток і удосконалення теоретичних знань та практичних умінь в проведенні форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами НГУ;

- розробити педагогічну модель удосконалення методичної та практичної підготовленості майбутніх офіцерів НГУ під час вивчення дисципліни «ФВ та МФП»;

- розробити практичні рекомендації для командирів підрозділів, інструкторів зі спорту НГУ щодо удосконалення методичної та практичної підготовленості підлеглого особового складу в системі професійної та бойової підготовки з організації різних форм фізичної підготовки.

Під час педагогічного експерименту нами були використані такі методи дослідження: аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-джерел); педагогічне спостереження; інструментальні методи дослідження; метод експертної оцінки; методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення ефективності запропонованої нами педагогічної моделі формування методичних навичок та практичних умінь в процесі проведення форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами НГУ (командного напрямку підготовки) під час вивчення дисципліни «ФВ та МФП» був проведений педагогічний експеримент (липень 2017 р. – червень 2019 р.), у якому взяли участь курсанти НАНГУ (командно-штабного факультету, n=121 чол.).

Досліджуваних курсантів було розподілено на експериментальну групу (Ег, n=61 чол.) та контрольну групу (Кг, n=60 чол.). На початку педагогічного експерименту досліджувані дані групи за рівнем розвитку методичних знань та практичних умінь проведення форм фізичної підготовки в системі професійної освіти не відрізнялися ($P > 0.05$).

Досліджувані Кг під час педагогічного експерименту використовували традиційну методику удосконалення методичних знань та практичних умінь під час проведення форм фізичної підготовки, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни «ФВ та МФП» (спеціалізація «Службово-бойове застосування підрозділів НГУ).

Представники Ег додатково використовували розроблену нами педагогічну модель, спрямовану на розвиток та удосконалення методичних знань і практичних умінь проведення форм фізичної підготовки. Впровадження експериментальної педагогічної моделі здійснювалося упродовж 2 етапів.

На першому етапі (липень 2017 р. – грудень 2018 р.) курсантами в рамках самостійної роботи вивчалися керівні документи з організації фізичної підготовки в НГУ. Крім того, під час навчальних занять з «ФВ та МФП» відпрацьовувалися тестові завдання із використанням персональних комп'ютерів. Тестові завдання були розроблені за допомогою програмного засобу "TestYourSelf" [15].

Прикладна програма "TestYourSelf" була створена для тестування курсантів, студентів із різних навчальних дисциплін. Тематика тестових завдань визначається викладачем, який має можливість підключити для створення контрольних питань графічні, аудіо-, чи відеофайли. Тестове завдання складається з питання та чотирьох можливих варіантів відповідей, серед яких той, кого контролюють, повинен обрати вірний. У налаштуваннях програми можливо визначити критерії тестування (4-бальна шкала, у відсотках, 12-ти бальна шкала, рейтингова система тощо). Також існує можливість дозволити режим підказок (зі зниженням результату або без нього), забезпечити роботу з паролем. Паралельно із систематичним тестовим контролем досліджуваним Ег в години самостійної роботи демонструвалися навчально-методичні фільми, які наочно демонстрували і розкривали методичні особливості проведення форм фізичної підготовки в підрозділах НГУ. Також в рамках першого етапу дослідження організаторами педагогічного експерименту була зосереджена увага на раціональній методиці проведення практичних занять із різних розділів фізичної підготовки.

На другому етапі дослідження (січень 2018 р. – червень 2019 р.) під час практичних занять з різних розділів фізичної підготовки, ранкової фізичної зарядки, спортивно-масової роботи курсанти Ег виконували методичні завдання. Виконання

методичного завдання оцінювалося відповідності до встановлених вимог Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України [1, С. 71–72]. Наприкінці педагогічного експерименту відповідно до плану роботи випускної комісії Головного управління НГУ із досліджуваними курсантами Ег та Кг був проведений випускний екзамен з дисципліни «ФВ та МФП».

Порівнюючи показники до та після (рис. 1) використання розробленої педагогічної моделі розвитку та удосконалення методичних знань та практичних умінь проведення форм фізичної підготовки курсантами НАНГУ під час проходження дисципліни «ФВ та МФП», ми встановили, що результати, отримані наприкінці педагогічного експерименту, суттєво підвищилися порівняно із вихідними даними. Ці відмінності переважно достовірні (Ег, $P < 0,05$).

Слід підкреслити, що наприкінці дослідження в Ег був встановлений вищий рівень загальної фізичної підготовленості курсантів-випускників (загальна оцінка за навчальну групу – «відмінно», успішність становила 100%, якість – 98,3%, середній бал – 4,8). Представники Кг отримали нижчі результати (загальна оцінка за навчальну групу – «добре», успішність становила 100%, якість – 86,7%, середній бал – 4,3).

Крім цього, на підсумкову оцінку з зазначеної навчальної дисципліни впливав загальний рівень методичної підготовленості, що передбачено Інструкцією з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України [1].

Висновки і пропозиції. Під час дослідження проведено аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-джерел) у напрямі удосконалення методичної підготовленості військовослужбовців різних силових структур в системі їх фізичної підготовки. Крім цього, досліджено ефективність наявної системи розвитку і удосконалення методичної та практичної підготовленості курсантів НАНГУ під час вивчення дисципліни «ФВ та МФП». Для цього розроблено педагогічну модель, яка сприяла формуванню методичних навичок та практичних умінь проведення форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами НГУ командного напрямку підготовки (досліджуваних Ег) під час вивчення дисципліни «Фізичне виховання та методика фізичної підготовки».

Експериментально підтверджено, що акцентоване та цілеспрямоване використання прикладної комп'ютерної програми "Test Yourself 2.0" [15], навчально-методичних фільмів та спеціалізованих методичних комплексів досліджуваними курсантами Ег сприяло підвищенню загального рівня їхньої методичної підготовленості (середній бал у досліджуваних Ег наприкінці педагогічного експерименту сягав 4,6%, а в Кг – 4,1%).

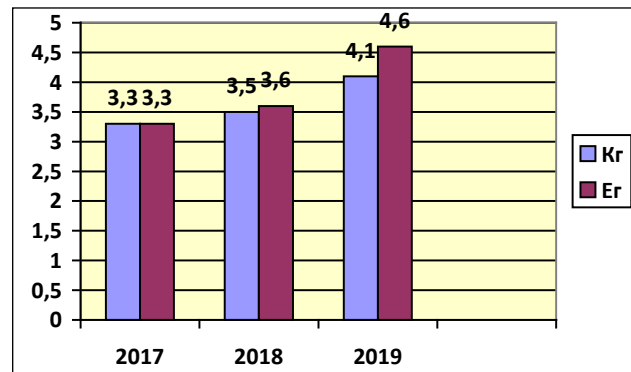

Рис. 1. Динаміка формування методичних навичок і практичних умінь проведення форм фізичної підготовки досліджуваними курсантами Ег та Кг упродовж педагогічного експерименту 2017–2019 р.р. (n=121, середній бал визначався за 4-бальною шкалою оцінювання)

Відповідно до результатів дослідження були розроблені методичні рекомендації для командирів взводів, рот НГУ, курсових офіцерів НАНГУ, інструкторів зі спорту військових частин НГУ щодо удосконалення методичної підготовленості до проведення форм фізичної підготовки в системі бойової та професійної підготовки.

Таким чином, в результаті педагогічного експерименту виявлено, що у досліджуваних Ег (майбутніх офіцерів НГУ командного напрямку підготовки) більш якісно сформовані методичні навички та практичні уміння проведення форм фізичної підготовки на відміну від представників Кг, що підтверджує високу ефективність нашої педагогічної моделі.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі передбачають розробку сучасної змістово-функціональної моделі удосконалення спеціальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів НГУ (командного напрямку підготовки) до виконання завдань за призначенням в умовах обмеженого простору та освітлення.

Список використаної літератури:

1. Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України / С.В. Лещеня, І.П. Орленко, А.О. Мелешко, С.С. Забродський; за заг. ред. засл. працівника фізичн. культури і спорту України О.Н. Мальцева. Київ: ГУ НГУ, 2014. 140 с.
2. Оптимизация соотношения физической и методической подготовки курсантов командного факультета Академии внутренних войск МВД Украины / О.И. Камаев, А.В. Пилипец, Ю.К. Белошенко. *Физическое воспитание студентов*: сб. науч. тр. / под. ред. С.С. Єрмакова. Харьков, 2011. № 2. С. 47–49.
3. Шлямар І.Л. Методична підготовленість командира – основа фізичної підготовки підрозділу. *Фізична підготовка особового складу Збройних сил, інших військових формувань та*

- правоохоронних органів України: досвід, сучасність проблеми та перспективи розвитку : матеріали науково-метод. конф. 26–28 листопада 2014 р. Київ : МОУ, 2014. С. 358–363.
4. Удосконалення методичної підготовленості майбутніх офіцерів Національної гвардії України в системі фізичного виховання / О.В. Хацаюк, О.А. Гаркавий, Ю.К. Белошенко, К.В. Ананченко. *Спеціальний тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. № 6. Кн. 2. Том IV (82). Київ : Гнозис, 2018. № 1. С. 347–360.
 5. Підготовка керівників фізичної підготовки під час навчання у військових навчальних закладах / С. Романчук, В. Романчук, О. Боярчук, О. Гусак. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 13 : у 4-х т. Львів, 2011. Т.4. С. 126–130.
 6. Методична підготовка курсантів в процесі фізичного виховання у командних вищих військових навчальних закладах Збройних сил України / А. Петрук, О. Воронцов, А. Демків, Р. Биков, Ю. Бичихін. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 3. С. 164–168.
 7. Петрук А.П. Програма формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ в процесі фізичної підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 2017. Вип. 5. С. 256–261.
 8. Ван Сюе Мань. Физкультурное образование в Китае как компонент массовой физической культуры. *Физическое воспитание студентов*. 2009. № 1. С. 6–8.
 9. Фізична підготовка в системі формування військових фахівців провідних іноземних армій / А. Магльований, А. Петрук, О. Лесько, Н. Кожух. *Спортивна наука України*. 2015. № 5. С. 16–20. URL: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/3-49/338>.
 10. Глазунов С.І. Шляхи підвищення ефективності самостійних занять з фізичного вдосконалення військовослужбовців. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2009. № 11. С. 45–48.
 11. Жембровський С.М. Шляхи вдосконалення системи підготовки керівників занять з фізичної підготовки з офіцерами органів управління. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 13 : у 4-х т. Львів, 2009. Т. 4. С. 68–74.
 12. Романчук С.В. Методична підготовленість командирів підрозділів щодо організації фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів, 2009. Вип. 13. т. 4. С. 178–181.
 13. Номеровський С.В. Проблемні питання сучасного стану методичної підготовки курсантів військово-морських навчальних закладів під час вивчення навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт». *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців* : матер. всеармійської наук.-метод. конф., м. Київ, 24 листопада 2011 р. / за аг. ред. Ю.С. Фіногенова. Київ : НУОУ, 2011. С. 137–145.
 14. Ольховий О.М. Модульно-рейтингова система підготовки офіцерів – керівників занять з фізичної підготовки : автореф. дис. ... канд. наук. з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2005. 20 с.
 15. Test Yourself 2.0 : программа для тестирования знаний школьников и студентов (Разработчик ПО "AloneWolf Software", 2014, V.2/0). URL: <http://soft-arhiv.com/load/27-1-0-598> (дата звернення: 21.05. 2017).

Khatsaiuk O., Stetsenko D., Borysenko N., Pashuba A., Kravchenko O. Formation of methodical skills and practical readiness in the forms of physical training of future officers of the National Guard of Ukraine

The article is devoted to the development of a pedagogical model (Models) of forming methodical skills and practical skills in carrying out forms of physical training by future officers of the National Guard of Ukraine in the course of studying the discipline "Physical Education and Methods of Physical Training" ("FhE and MFhT"). Imperfection of methodical aspect of physical education and methods of physical training of future officers in higher military educational establishments of Ukraine – requires modification of the existing system of training, and improvement of methodological preparedness of cadets of the National Academy of National Guard of Ukraine (NANGU) in the system of their physical education with the use of modern models – direction of scientific research. To confirm the effectiveness of the developed «Model», a pedagogical experiment was conducted in which NANGU cadets participated (n = 121). The studied cadets were divided into experimental group Eg (n = 61) and control group Kg (n = 60). During the pedagogical experiment, Kg cadets used the traditional technique of improving methodical knowledge and practical skills in carrying out the forms of physical training provided by the work program of the discipline "FhE and MFhT" (specialization "Service and combat use of NGU units"). Eg representatives additionally used our pedagogical model, which provided testing of tasks with the application of the program "TestYourSelf". It has been experimentally

confirmed that the accentuated and systematic use of the Test Yourself 2.0 computer program, as well as educational-methodological films and specialized methodological complexes by the Eg cadets studied, helped to increase their level of methodological preparedness (the average score of the investigated Eg at the end of the pedagogical experiment reaches – 4,6%, unlike Kg – 4,1% respectively). Comparing the indicators before and after using the above Model, development and improvement of methodological knowledge and practical skills in carrying out forms of physical training of NANGU cadets during the course of the course “FhE and MFhT”, it is established that the results obtained at the end of the pedagogical experiment in the study groups were significantly compared with the baseline data and these differences are generally significant (Eg, $P < 0.05$).

Key words: *cadets, future officers, methodological training, methodical tasks, practical training, tests, physical training, physical education, forms of physical training.*